

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ HUẾ

**PHÁT TRIỂN CÂU HỎI SÁCH GIÁO KHOA
THÀNH CÂU HỎI GIÁO VIÊN TRONG DẠY HỌC
TÁC PHẨM TRỮ TÌNH LỚP 12**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN - NĂM 2011

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN THỊ HUẾ

**PHÁT TRIỂN CÂU HỎI SÁCH GIÁO KHOA
THÀNH CÂU HỎI GIÁO VIÊN TRONG DẠY HỌC
TÁC PHẨM TRỮ TÌNH LỚP 12**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Đỗ Ngọc Thống

THÁI NGUYÊN - NĂM 2011

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin cảm ơn sở giáo dục và đào tạo Bắc Ninh, ban giám hiệu trường THPT Hàm Long- Bắc Ninh đã giúp đỡ, tạo điều kiện cho tôi được đi học để nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, góp phần cho sự nghiệp giáo dục chung!

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Đỗ Ngọc Thống- người thầy giàu kinh nghiệm và lòng yêu nghề đã đưa ra những gợi ý quý báu, những chỉ dẫn đầy ý nghĩa để quá trình tiến hành làm luận văn của em diễn ra thuận lợi và có hiệu quả!

Em xin cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa ngữ văn, khoa sau đại học, Trường Đại Học Sư Phạm- ĐH Thái Nguyên đã tạo điều kiện cho em trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường!

Cuối cùng, Tác giả luận văn xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã luôn động viên giúp đỡ và là điểm tựa tinh thần vững chắc trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2011

Tác giả

NGUYỄN THỊ HUẾ

MỤC LỤC

	Trang
PHẦN MỞ ĐẦU	1
PHẦN NỘI DUNG.....	7
<i>Chương 1.CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA LUẬN VĂN.....</i>	<i>7</i>
1.1.Những điểm cần chú ý trong việc hướng dẫn học sinh tiếp nhận tác phẩm thơ trữ tình.....	7
1.1.1.Khái niệm về thơ trữ tình.....	7
1.1.2. Đặc điểm của thơ trữ tình.....	8
1.1.2.1. Nội dung thơ trữ tình.....	8
1.1.2.2.Hình thức thơ trữ tình.....	9
1.1.3. Đặc điểm đối tượng tiếp nhận.....	12
1.1.3.1. Sự phát triển của cảm giác, tri giác, năng lực quan sát...	12
1.1.3.2.Sự phát triển của trí nhớ.....	13
1.1.3.3.Sự phát triển của tư duy trừu tượng.....	14
1.1.3.4.Sự phát triển của tưởng tượng.....	15
1.1.3.5.Sự phát triển của năng lực ngôn ngữ.....	16
1.2.Thực trạng của việc phát triển câu hỏi trong sách giáo khoa hiện nay	17
1.2.1. Những cố gắng đã đạt được.....	17
1.2.2. Những hạn chế còn tồn tại.....	18
1.2.3. Hướng khắc phục.....	20
1.3. Đặc điểm của hệ thống câu hỏi sách giáo khoa và câu hỏi trên lớp của giáo viên.....	20
1.3.1. Đặc điểm câu hỏi hướng dẫn học bài trong sách giáo khoa.....	20
1.3.2. Đặc điểm câu hỏi giáo viên.....	21

1.3.3. Mối quan hệ giữa câu hỏi sách giáo khoa và câu hỏi giáo viên	
Trong dạy học tác phẩm văn chương	22
Chương 2: PHƯƠNG PHÁP PHÁT TRIỂN CÂU HỎI SÁCH GIÁO	
KHOA THÀNH CÂU HỎI GIÁO VIÊN TRONG DẠY HỌC	
THƠ TRỮ TÌNH LỚP 12	26
2.1. Những nguyên tắc phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi của	
giáo viên.....	26
2.2. Mô hình câu hỏi trong dạy học tác phẩm thơ trữ tình.....	29
2.2.1. Hệ thống câu hỏi khai thác những yếu tố ngoài văn bản	30
2.2.1.1. Câu hỏi hướng dẫn học sinh tìm hiểu về tác giả.....	30
2.2.1.2. Câu hỏi về hoàn cảnh ra đời bài thơ	30
2.2.2. Hệ thống câu hỏi khai thác những yếu tố của văn bản.....	31
2.2.2.1. Câu hỏi tìm hiểu về nhan đề, bố cục, chủ đề, thể thơ.....	31
2.2.2.2. Hệ thống câu hỏi tìm hiểu những hình thức nghệ thuật	
đặc sắc	32
2.2.2.3. Hệ thống câu hỏi yêu cầu học sinh chỉ ra giá trị của các hình	
thức nghệ thuật	36
2.2.2.4. Hệ thống câu hỏi khái quát hóa bài thơ	37
2.2.3. Câu hỏi khai thác tác động của bài thơ đối với cá nhân người	
tiếp nhận	37
2.2.4. Vai trò của mô hình câu hỏi	37
2.3. Quy trình phát triển câu hỏi	39
2.3.1. Bước 1: Giáo viên đọc và suy nghĩ về tác phẩm văn chương cần dạy.	39
2.3.2. Bước 2: Phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi trong	
giáo án.....	40

2.3.3. Bước 3: Vận dụng hệ thống câu hỏi trong giờ lên lớp.....	40
2.4. Phát triển câu hỏi cho một số bài thơ trữ tình trong sách giáo khoa	
lớp 12	41
2.4.1. Tây Tiến.....	41
2.4.2. Việt Bắc.....	51
2.4.3. Đất nước.....	59
2.4.4. Sóng.....	65
2.4.5. Đàn ghita của lor-ca.....	71
Chương 3: THỬ NGHIỆM SỰ PHẠM.....	79
3.1. Những vấn đề chung về thử nghiệm.....	79
3.1.1. Yêu cầu thử nghiệm.....	79
3.1.2. Mục đích thử nghiệm.....	79
3.1.3. Thời gian và địa điểm thử nghiệm.....	79
3.1.4. Nội dung và phương pháp thử nghiệm.....	79
3.1.4.1. Nội dung thử nghiệm.....	79
3.1.4.2. Phương pháp thử nghiệm.....	104
3.2. Tổ chức thử nghiệm.....	104
3.2.1. Kết quả thử nghiệm.....	104
3.2.2. Đánh giá kết quả sau thử nghiệm.....	105
PHẦN KẾT LUẬN.....	107
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	111

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Xuất phát từ vai trò của câu hỏi trong dạy học tác phẩm văn chương. Các phương pháp dạy học hiện đại đề cao tinh thần đọc hiểu chứ không phải giáo viên áp đặt cách hiểu cho học sinh. Bản chất của giờ đọc hiểu là định hướng cho học sinh tự khai thác tác phẩm chứ không phải giáo viên làm hộ bằng cách diễn lại những điều mình đã hiểu cho học sinh nghe. Muốn làm được điều này, giáo viên phải có tài năng sư phạm mà quan trọng là xây dựng được một hệ thống câu hỏi hướng dẫn đọc hiểu. Hệ thống câu hỏi đó nhằm đạt hai yêu cầu cơ bản sau đây: Thứ nhất, giúp học sinh tự thấy được vẻ đẹp của tác phẩm thơ; thứ hai, giúp học sinh nắm được cách tự phân tích, tìm hiểu một tác phẩm thơ trữ tình. Mọi câu hỏi trong giờ dạy học tác phẩm văn chương đều phải tổ chức theo hai hướng trên.

1.2. Câu hỏi sách giáo khoa và câu hỏi trên lớp tuy không trùng khít nhưng có mối quan hệ chặt chẽ với nhau. Sách giáo khoa đã xây dựng được hệ thống câu hỏi hướng dẫn học bài cho học sinh. Nhờ hệ thống câu hỏi này, các em có thể tự học, tự nghiên cứu trước khi bước vào tiết học. Giáo viên trong quá trình giảng dạy có thể vận dụng các câu sách giáo khoa vào việc thiết kế một hệ thống câu hỏi cho giờ lên lớp. Tuy nhiên, nếu bê nguyên các câu hỏi đó vào trong bài dạy quả là không ổn. Bởi lẽ, sách giáo khoa chỉ có có khoảng 4 đến 5 câu mà một giờ văn chỉ có gần ấy câu sẽ là chưa đủ. Hơn nữa, đó là những câu hỏi mang tính định hướng kiến thức, còn chung chung không phải học sinh nào cũng dễ dàng trả lời. Cho nên cần phát triển thành những câu hỏi cụ thể hơn, sinh động hơn. Mặt khác, câu hỏi sách giáo khoa đã xác định được những vấn đề then chốt cho

việc định hướng tiếp cận tác phẩm nhưng bên cạnh đó còn có nhiều vấn đề có liên quan đòi hỏi phải được giải quyết.

1.3. Thực tế những nghiên cứu về sự phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi lên lớp không nhiều, phần lớn là các giáo án soạn sẵn. Các giáo án đó chỉ là một trong số các giải pháp mà không phải cách giải quyết duy nhất. Hơn nữa chưa đề ra được mô hình xây dựng câu hỏi hướng dẫn giáo viên chuyển từ câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi lên lớp như thế nào cho có hiệu quả. Đối với sách giáo viên, phần lớn chỉ giúp các giáo viên trả lời câu hỏi sách giáo khoa chứ chưa đưa ra được hệ thống câu hỏi sinh động, cụ thể. Bên cạnh đó, việc xây dựng câu hỏi của các giáo viên còn tồn tại nhiều hạn chế, chưa thật phát huy được sức sáng tạo của học sinh, chưa tạo được hứng thú cho các em trong việc tìm hiểu tác phẩm. Xây dựng câu hỏi là việc làm cần thiết, thường xuyên, liên tục của giáo viên trong quá trình giảng dạy. Nhưng đặt câu hỏi như thế nào cho hợp lí, phát triển câu hỏi sách giáo khoa như thế nào cho có hiệu quả thì vẫn là nỗi trăn trở, băn khoăn của hầu hết các giáo viên giảng dạy văn học.

Vì những lí do trên, chúng tôi quyết định chọn đề tài : *Phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi của giáo viên trong dạy học tác phẩm trữ tình lớp 12, ban cơ bản* với mong muốn góp phần nhỏ bé nâng cao hiệu quả dạy học văn.

2.Lịch sử vấn đề

Qua tìm hiểu, chúng tôi nhận thấy sách giáo viên vẫn để nguyên câu hỏi trong sách giáo khoa mà không hề có sự bổ sung, phát triển. Vấn đề trọng tâm mà sách giáo viên hướng tới là định hướng kiến thức cho giáo viên qua việc trả lời câu hỏi hướng dẫn học bài trong sách giáo khoa. Như vậy, vấn đề phát triển câu hỏi sách giáo khoa và hướng dẫn giáo viên biết cách làm thế nào để phát triển hệ

thống câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi lên lớp một cách hiệu quả, hợp lí hoàn toàn không được sách giáo viên đả động đến.

Khảo sát các cuốn thiết kế giáo án, chúng tôi nhận thấy những điểm nổi bật như sau:

Trong các cuốn thiết kế, chúng tôi ít thấy bóng dáng của câu hỏi sách giáo khoa, chủ yếu vẫn là những câu hỏi theo ý kiến của cá nhân tác giả. Điều này không sai vì việc tìm hiểu một tác phẩm có thể tiến hành bằng nhiều cách khác nhau, miễn là cùng hướng tới chuẩn kiến thức chung. Nhưng vô hình chung, câu hỏi sách giáo khoa được các em tìm hiểu và trả lời trước ở nhà đã bị lãng phí. Lại không kiểm tra được các em đã chuẩn bị bài ở nhà như thế nào.

Số lượng các câu hỏi của các cuốn thiết kế cho một bài học nhìn chung còn ít, chưa đủ cho một giờ học tác phẩm trữ tình. Các tác giả còn thiên về đầu tư cho phần chuẩn kiến thức hơn là phần xây dựng câu hỏi. Do vậy nếu giáo viên sử dụng nguyên si thì chắc chắn là chưa đủ. Ở cuốn thiết kế của tác giả Phan Trọng Luận và Nguyễn Văn Đường, hệ câu hỏi có phần nhiều hơn, đầu tư công phu hơn nhưng vẫn chưa đề cập hết được những vấn đề cơ bản của bài học.

Giữa các cuốn sách, giữa các bài học cũng không có sự nhất quán trong việc đưa ra các dạng câu hỏi cho một tác phẩm trữ tình. Dù mỗi bài thơ có đặc điểm riêng về nội dung cũng như nghệ thuật nhưng bao giờ hoạt động tiếp cận cũng phải hướng về những đích chung. Do đó, nhất thiết các câu hỏi cần phải tuân theo một mô hình thống nhất và đầy đủ chứ không phải theo cảm hứng.

Chưa có cuốn thiết kế nào hướng dẫn giáo viên biết cách phát triển các câu hỏi trong sách giáo khoa thành câu hỏi trong giáo án và vận dụng trong giờ lên lớp. Xem các cuốn thiết kế làm mẫu mà các giáo viên tham khảo và học theo là việc

cần thiết nhưng họ chưa được chỉ cho cách làm thế nào để xây dựng và phát triển được một hệ thống câu hỏi thật đầy đủ, hiệu quả.

Trong thiết kế giáo án của các tác giả, hệ thống câu hỏi có một bước tiến mới so với câu hỏi sách giáo khoa. Tuy nhiên, điều chúng ta dễ dàng nhận thấy là đối tượng hỏi, cách thức hỏi của các tác giả hầu như chưa có sự thống nhất theo những vấn đề cơ bản cần tìm hiểu khi tiếp nhận một tác phẩm trữ tình. Chủ yếu, đó là những câu hỏi theo cách của mỗi người, chỉ là một giải pháp trong số nhiều giải pháp chứ không phải là hướng đi duy nhất. Cho nên, giáo viên vẫn có sự lúng túng trong việc phát triển hệ thống câu hỏi lên lớp. Lý thuyết chung về xây dựng câu hỏi đã được nhiều tác giả đề cập đến nhưng việc giúp giáo viên biết cách phát triển câu hỏi sách giáo khoa trở thành câu hỏi lên lớp trong dạy học tác phẩm trữ tình thì chưa có ai đề cập đến. Do vậy, làm thế nào để phát triển và vận dụng có hiệu quả câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi lên vẫn là nỗi trăn trở của nhiều giáo viên.

Ở luận văn này, chúng tôi đi sâu vào một vấn đề cụ thể đó là “ Phát triển câu hỏi trong sách giáo khoa thành câu hỏi của giáo viên trong dạy học tác phẩm trữ tình lớp 12, ban cơ bản”.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

3.1. Mục đích nghiên cứu

- Đề xuất được một mô hình phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi trên lớp cho giáo viên trong dạy học tác phẩm trữ tình nói chung, tác phẩm trữ tình lớp 12 nói riêng.

- Giúp giáo viên biết cách phát triển câu hỏi sách giáo khoa thành câu hỏi trên lớp.